

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی

● زهرا دستغیب شیرازی^۱، سید محمد دادگران^۲، نسیم مجیدی قهرودی^۳، ندا سلیمانی^۴

چکیده

پژوهش کیفی - کمی (آمیخته) پیش رو به منظور تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی انجام شد. ابتدا، با رویکرد کیفی و روش تحلیل داده‌بنیان، ویژگی‌ها و مؤلفه‌ها را استخراج کردیم. بر این اساس، با ۲۲ نفر از استادان و نخبگان دارای سابقه تدریس و پژوهش در حوزه رسانه، علوم ارتباطات اجتماعی و جامعه‌شناسی ارتباطات مصاحبه عمیق انجام شد. تحلیل داده‌بنیان داده‌های بخش کیفی به استخراج ۷۲ مفهوم، ۶ مقوله اصلی و ۱۹ مقوله فرعی منجر شد که بیشترین تأکید بر چهار مؤلفه اصلی (عوامل فردی و خانوادگی؛ عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی؛ عوامل مداخله‌گر و نقش رسانه‌ها) در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی بود. در مرحله دوم، برای سنجش یافته‌های بخش کیفی (چهار عامل بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی)، از رویکرد کمی و روش پیمایش استفاده شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در بخش کمی پرسش‌نامه استاندارد، محقق ساخته و مورد تأیید خبرگان با ۴۰ سؤال بود که پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد. واحد تحلیل در بخش کمی دانشجویان هستند. پس از آزمون فرضیات، وجود رابطه میان عوامل عدم خودآگاهی و اضطراب، عدم اعتماد به نفس، خودنمایی، سواد رسانه‌ای، وابستگی به تلفن همراه هوشمند و فضای مجازی، کتاب‌خوانی، مهارت و خودکنترلی با بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی تأیید شد.

واژگان کلیدی

شبکه‌های اجتماعی، تلفن هوشمند، نوموفوبیا، بی‌موبایل‌هراسی، تحلیل نگرش.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۲۹

۱. دکتری مدیریت رسانه، گروه مدیریت رسانه، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی ایران. shirazi.91@yahoo.com

۲. دانشیار گروه فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران (نویسنده مسئول). mohammad_dadgaran@yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران. nassim_majidi2002@yahoo.com

۴. استادیار گروه علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، ایران. goopgoopi@gmail.com

مقدمه

جهان امروز جهان ارتباطات است و در جهان ارتباطات، رسانه‌ها دنیایی کوچک فراهم را آورده‌اند. کشورهای دوردست، در پرتو تجلی عصر ارتباطات، همسایگان دیوار به دیوار یکدیگر شدند و در نهایت، بازتاب حوادث در صحنه جهان تحقق پذیر شده است. یکی از کارآمدترین و شناخته‌شده‌ترین ابزارهای ارتباطی تلفن همراه است. هرچند این ابزارهای کارآمد و کاربردی، به‌ویژه نوع هوشمند آن، مزیت‌های فراوانی را به‌علت کاربردهای متنوع و چندجانبه داشته‌اند؛ اما، گاهی از جایگاه اصلی کارکرد خود فاصله گرفته و به جعبه‌ابزار پاسخ به نیازهای اجتماعی، اقتصادی، تفریحی و تعاملی روزمره مبدل شده‌اند و به‌مرور تبعاتی را به دنبال داشته‌اند. نوموفوبیا^۱ یا همان بی‌موبایل‌هراسی یکی از همین تبعات است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در زمان به همراه نداشتن موبایل، افراد احساس اضطراب و درماندگی می‌کنند و در توانمندی‌های روزمره از لحاظ دست‌یابی به اطلاعات، یادگیری و کسب آگاهی در موارد ضروری احساس ضعف می‌کنند (Lin, Griffiths & Pakpour, 2018)؛ در مسیریابی دچار تردید می‌شوند؛ یا در موارد نیاز به ارتباط فوری دچار تشویش می‌شوند. همچنین، وابستگی مشاغل اخیر به فناوری‌هایی نظیر وبگاه‌های اطلاع‌رسانی و پشتیبانی، بررسی دوربین‌های مداربسته بر روی تلفن همراه، پاسخ به مشتریان و امور تجاری برخط نیز به اهمیت همراه داشتن تلفن همراه افزوده است و به همین تناسب نیز، همراه نداشتن این ابزار به هراس و بیم افراد منجر می‌شود. کارشناسان این پدیده را از منظر علمی بی‌موبایل‌هراسی نام نهاده‌اند که به سطحی از اختلال و فوبیا در حوزه احساس اضطراب دسترسی آبی به رسانه و فناوری اطلاق می‌شود (Gezgin, Cakir & Yildirim, 2018; Öz & Tortop, 2018; Mendoza, Pody, Lee, Kim & McDonough, 2018).

رسانه‌های امروزی، که بشر روزانه با آن‌ها سروکار دارد، هم‌زمان نعمت و آفت‌اند. دانسی^۲ معتقد بود رسانه‌ها درعین حال که اطلاعات را برای گروه‌های بزرگ و بزرگ‌تری از مردم فراهم و قابل دسترس‌تر می‌کنند، اما احساسی کلی از بیگانگی و «ناشناخته‌بودن» در مردم ایجاد می‌کنند. بی‌تردید، دنیای رسانه‌ای شده^۳ امروزی ما شمشیری دولبه است. «ناشناخته‌بودن» و «شخصیت‌زدایی»، که چند دهه پیش مک لوهان درباره‌شان هشدار می‌داد، ظاهراً فراگیر شده‌اند (دانسی، ۱۳۸۷: ۱۷).

بنابراین، فناوری‌های ارتباطی در حال تغییر زندگی ما هستند و تلفن همراه، یکی

1. Nomophobia

2. Dancy

3. Mediated

از پرکاربردترین وسیله‌های ارتباطی جهان امروز، نوع و سبک زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داده است. این ابزار ارتباطی، با ورود گوشی‌های هوشمند، از سویی با فراهم‌آوردن امکانات چندرسانه‌ای همچون قابل برنامه‌ریزی بودن اطلاعات، انتخابی بودن پذیرش ارتباطات، انتخابی بودن دسترسی یا عدم دسترسی، اشتراک اطلاعات خود با دیگران، انتخاب و مشاهده نظرها، تسریع در سازمان‌دهی فعالیت‌های مفید سیاسی و اجتماعی، افزایش سرعت در فرایند آموزش، استفاده‌های چندمنظوره رسانه‌ای، گوش دادن به رادیو، تماشای فیلم، گوش دادن به موسیقی، ورود به جهان اینترنت و اطلاع از آخرین رویدادهای جهان از طریق دنیای بدون مرز، تعداد کاربران را در سراسر جهان افزایش می‌دهد. از جنبه‌ای دیگر، به علت دسترسی فراوان افراد به آن و استفاده مداوم و افراطی بعضی از کاربران به اختلال وابستگی بیش از حد به تلفن همراه و ترس از دست دادن آن، که به آن نوموفوبیا یا بی‌موبایل‌هراسی گفته می‌شود، منجر شده است (اسکندری، ۱۳۹۱: ۲۳).

پذیرش و گسترده‌تری تلفن همراه در جامعه ایرانی بسیار سریع اتفاق افتاده است؛ اما، پژوهش‌ها با موضوع بی‌موبایل‌هراسی اندک بوده یا کاربردی نبوده است. لذا، انجام بررسی‌های همه‌جانبه جدی و علمی در خصوص این موضوع به شدت احساس می‌شود. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مجهول و مبهم پژوهش این است که تلفن همراه در سبک زندگی امروزی، به علت اجتناب‌ناپذیر بودن استفاده از آن، چه تأثیری بر زندگی کاربران به همراه خواهد داشت.

پیشینه پژوهش

تاکنون مطالعات مختلفی درباره پدیده بی‌موبایل‌هراسی در داخل و خارج کشور انجام گرفته است که البته معدودند. در ذیل به برخی از این مطالعات و نتایج آن‌ها اشاره می‌کنیم. اکبری، محمدرضایی و دلاوری (۱۳۹۸) رابطه بین نوموفوبیا با درگیری شناختی و عاملیت یادگیرنده‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که نمره کلی نوموفوبیا رابطه منفی با درگیری شناختی و عاملیت یادگیرنده‌ها دارد. همچنین مشخص شد که از بین ابعاد چهارگانه نوموفوبیا، ابعاد ناتوانی در دسترسی به اطلاعات و ترس از دست دادن راحتی پیش‌بینی‌کننده منفی درگیری شناختی هستند و ابعاد ترس از دست دادن راحتی و ناتوانی در برقراری ارتباط پیش‌بینی‌کننده منفی عاملیت یادگیرنده‌ها هستند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۸). حمیدی و الیاسی (۱۳۹۸) مقاله‌ای را تحت عنوان «اختلالات روان‌پزشکی همبود و عوامل روان‌شناختی مرتبط با نوموفوبیا» در نهمین همایش سراسری روان‌پزشکی کودک و نوجوان ارائه دادند، که شامل بررسی و مطالعه ۲۵ مقاله در خصوص اختلالات روان‌پزشکی همبود و عوامل روان‌شناختی مرتبط با نوموفوبیا بود. یافته‌های مطالعه ایشان به دسته‌بندی مطالب در ۲ طبقه کلی اختلالات روان‌پزشکی با زیرطبقه (اضطراب

اجتماعی، اختلال هراس، اختلال شخصیت و سواسی جبری) و عوامل روان شناختی با زیرطبقات (احساس تنهایی، کاهش عزت نفس، دل‌بستگی اجتنابی) انجام‌مید. نتایج این پژوهش نشان داد که ارتباطی منطقی میان الگوی اختلالات روان پزشکی همبود و عوامل روان شناختی مرتبط با نوموفوبیا وجود دارد (حمیدی و الیاسی، ۱۳۹۸). عسکری، دلاور و فرهنگی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه میان الگوی مصرف تلفن همراه و احساس بی‌موبایل‌هراسی در میان کاربران تلفن همراه کلان‌شهر تهران»، به بررسی پدیده بی‌موبایل‌هراسی در جامعه ایرانی با تمرکز بر کلان‌شهر تهران پرداختند و نشان دادند که اغلب مردم بدون تلفن همراه نمی‌توانند به زندگی ادامه دهند و بیش از نیمی از کاربران تلفن همراه دچار نوموفوبیا یا بی‌موبایل‌هراسی هستند. همچنین نتایج این پژوهش وجود ارتباطی منطقی میان الگوی مصرف و احساس بی‌موبایل‌هراسی را نشان داد (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۲).

در خارج از ایران مطالعات متنوعی در مورد تلفن همراه انجام شده است. در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم.

لین و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، در پژوهشی که در مورد تغییرات اجتماعی ناشی از استفاده از تلفن همراه روی الگوهای ارتباط فردی شبکه‌های اجتماعی و ملاقات‌های چهره به چهره صورت گرفت، نشان دادند که تلفن همراه سبب تغییرات شدید در ارتباطات اجتماعی شده است. همچنین سیلیک^۲ (۲۰۱۱) به مطالعه دل‌بستگی جمعی به تلفن همراه به‌عنوان فناوری حاوی مدرنیته با تمرکز بر رابطه پویا و مصرف‌کنندگان غیرنخبه‌ای که در جست‌وجوی پناهگاهی امن برای هویت‌های ترکیبی خود هستند می‌پردازد. باند^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی قابلیت تلفن همراه را برای مدیریت و حفظ دوستی‌ها در زندگی روزمره نشان می‌دهد. سودراستروم^۴ (۲۰۱۱) قابلیت‌های اجتماعی تلفن همراه و توانایی ایجاد شبکه‌ای امن با تلفن همراه را مورد پژوهش قرار داده است. در پژوهشی دیگر، واجسیمن، بیتمن و براون^۵ (۲۰۰۸) نشان می‌دهند که تلفن همراه ابزاری برای حفظ ارتباط مستمر با خانواده و دوستان است. وی و هوی لو^۶ (۲۰۰۶) تلفن همراه را به‌عنوان تسهیل‌کننده مهم روابط اجتماعی و عضویت سریع در جامعه مورد تحلیل قرار داده‌اند.

1. Lin et al.

2. Celik

3. Bond

4. Soderstrom

5. Wajeman, Bittman & Brown

6. Wei & Hwei Lo

مبنای نظری پژوهش

تلفن همراه یکی از ابزارهای بسیار مهم اجتماعی است و به همراهی واقعی افراد به خصوص در خارج از محل زندگی تبدیل شده است. هرچند مواهب و کاربردهای مفید تلفن همراه بر کسی پوشیده نیست، اما مسائل و مشکلاتی را نیز با خود به همراه داشته است. واقعیت آن است که تلفن همراه و دلبستگی به آن نه تنها حوزه تفکر و احساسات ما را تحت تأثیر قرار داده، بلکه تأثیری عمده بر رفتارهای اجتماعی ما نیز داشته است. این تأثیر را به کرات در زندگی روزمره شاهد هستیم.

اهم نظریاتی که در پژوهش پیش رو مبنای طرح پرسش‌ها و تعمق در پاسخ‌ها قرار گرفته‌اند به شرح ذیل هستند:

نظریه دلبستگی از جمله نظریاتی است که در پدیده بی‌موبایل‌هراسی قابل بسط و تبیین است و به علت نقشی که برای رویدادهای دوران کودکی و محرومیت مادرانه در ایجاد رفتار مجرمانه قائل است، جایگاه خاصی در بین نظریه‌هایی دارد که به تبیین رفتارهای بزهکارانه ناشی از دلبستگی پرداخته‌اند. در نظریه دلبستگی همواره بر دو نکته تأکید شده است: اول اینکه، رابطه گرم، نزدیک و پیوسته مادر (یا جانشین دائم وی که می‌تواند شامل هر فرد یا ابزار و عادات باشد) با کودک برای سلامت روانی‌اش ضروری است؛ دوم اینکه، جدایی از مادر یا طردشدگی از سوی وی در اغلب بزهکاران دیده می‌شود. اینزورث^۱ (۱۹۶۹) در بررسی‌های خود به این نتیجه رسیدند که هدف اصلی سیستم دلبستگی رسیدن به احساس ایمنی است و شخصی که دلبستگی ناایمن دارد راهبردهای خاصی را برمی‌گزیند تا به این هدف دست یابد (بابایی، حسینی، سرابندی و خلیقی، ۱۳۹۳).

نظریه مهم دیگر نظریه مصرف است. نظریه مصرف پاسخی بود به رویکردهای رفتارگرایی، ساختارگرایی، مارکسیسم و پدرسالاری که بر قدرت تولید مادی تأکید می‌کرد. از این منظر، رسانه‌ها مواد لازم برای ایجاد هویت، لذت و قدرت را می‌سازند. در نتیجه، «مصرف‌کنندگان تسخیرشدگان فرهنگ» نیستند، بلکه کاربران فعال و منتقد فرهنگ عامه‌اند. کردارهای مصرفی صرفاً بازتاب روندهای تولید نیستند یا نمی‌توان آن‌ها را به چنین فرایندهایی تقلیل داد. کردارهای مصرف‌کنندگان سویه‌ای صرفاً اقتصادی ندارند، بلکه به رؤیاهای تسلی‌ها، ارتباط و رویارویی، ایماژ و هویت مربوط می‌شوند» (Mowday, Steers & Porter, 1979). کلی^۲ (۲۰۰۷) از بازی کلاسیک ماتریس برآیند استفاده کرد تا رفتار بشر در موقعیت‌های مختلف را تشخیص دهد. نظریه ماتریس برآیند، چنان‌که در اقتصاد و ریاضیات مورد استفاده قرار

1. Ainsworth

2. Kelley

می‌گیرد، گزینه‌های پیش روی فرد را در موقعیتی معین و همچنین نتایجی که با انتخاب هرکدام از گزینه‌ها حاصل می‌شود نشان می‌دهد (Witt, 1998).

اگر فناوری کنترل زندگی ما را به دست گیرد، برایمان تنش و استرس درست کند یا ما را دچار مشکل مالی کند، باید در رابطه خودمان با فناوری تجدیدنظر کنیم. این فناوری است که باید در خدمت ما باشد نه برعکس (میمنت آبادی و تاجیک اسماعیلی، ۱۴۰۰: ۱۸۴). نوموفوبیا یا بی‌موبایل‌هراسی یکی از این مسائلی است که لازم است، ضمن بررسی و معرفی آن، عوامل مؤثر بر بروز آن از طریق علمی شناسایی شوند. از این رو، آشنایی با مفاهیم مرتبط، که از گام‌های نخستین هر پژوهشی است، لازم و ضروری است.

تعریف واژه‌ها؛ اصطلاحات فنی و تخصصی

تلفن همراه هوشمند

تعریف مفهومی: دستگاه تلفن قابل حمل بدون سیمی که، با استفاده از امواج رادیویی، ارتباط تلفنی بین دو نقطه را برقرار کند تلفن همراه گویند (فرهنگ معین).

تعریف عملیاتی: منظور از تلفن همراه هوشمند در این پژوهش وسیله‌ای است که برای اتصال به شبکه تلفن همراه برای ارسال و دریافت تماس تلفنی از طریق ارتباط رادیویی در پهنای وسیع جغرافیایی به کار می‌رود.

هراس

تعریف مفهومی: به معنی ترس و بیم، باک، پروا، رعب، خوف (Hall & Kerr, 1997).

تعریف عملیاتی: منظور از هراس در این پژوهش ترس شدید یا بیمارگونه است که در روان‌شناسی به هراس یا فوبیا شهرت دارد و نوعی ترس بیمارگونه و پایدار در فرد که باعث اختلال در زندگی روزمره وی می‌شود و برخلاف ترس معمولی که واکنشی زودگذر و طبیعی به عامل خطرناک خارجی است، هراس بیشتر ترس از قرارگرفتن در یک موقعیت یا یک شیء است.

بی‌موبایل‌هراسی

تعریف مفهومی: یکی از مفاهیم نوظهور در ادبیات «آسیب‌شناسی پدیده‌های ارتباطی» مفهوم «نوموفوبیا» یا بی‌موبایل‌هراسی است. منظور از بی‌موبایل‌هراسی در این پژوهش اختلالی است که همگام با رشد روزافزون فناوری در دومین دهه قرن بیست و یکم با آن مواجه هستیم که به هراس از نداشتن یا در دسترس نبودن تلفن همراه گفته می‌شود (عسکری و همکاران، ۱۳۹۶).

تعریف عملیاتی: منظور از بی‌موبایل‌هراسی در این پژوهش هر نوع وسواس رفتاری و فکری است که ناشی از اضطراب نبودن یا فقدان تلفن همراه است.

پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی

عوامل تأثیرگذار بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان دارای چه مؤلفه‌هایی هستند؟

پرسش‌های فرعی

- مؤلفه‌های تأثیرگذار الگوی مصرف هدفمند تلفن همراه بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی چیست؟
- مؤلفه‌های تأثیرگذار الگوی مصرف غیرهدفمند تلفن همراه بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی چیست؟
- عوامل تأثیرگذار فرهنگی مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی دارای چه مؤلفه‌هایی هستند؟
- نوع سبک زندگی دارای چه مؤلفه‌های تأثیرگذار بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی است؟
- عوامل تأثیرگذار جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، سطوح تحصیلی و شغل) مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی دارای چه مؤلفه‌هایی هستند؟
- عوامل تأثیرگذار خانوادگی (میزان ارتباط با اعضای خانواده و...) بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی دارای چه مؤلفه‌هایی هستند؟
- مهارت‌های فردی تأثیرگذار همچون مدیریت احساس تأثیرگذار بر بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان از دیدگاه صاحب‌نظران علوم ارتباطات اجتماعی دارای چه مؤلفه‌هایی هستند؟

روش پژوهش

این پژوهش، که در شهر تهران و سال ۱۳۹۸ به انجام رسیده است، به لحاظ روش آمیخته (کیفی - کمی) و به لحاظ هدف اکتشافی است؛ چراکه به دنبال بررسی چالش‌های احتمالی ناشی از فراگیری پدیده «بی‌موبایل‌هراسی» در ایران است. روش گردآوری داده‌ها اسناد

و اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. برای روش کتابخانه‌ای از مطالعه مستندات و پژوهش‌های صورت گرفته و مندرج در نشریات و پایگاه‌های علمی داخلی و خارجی، و برای روش میدانی نیز از پرسش‌نامه و مصاحبه استفاده خواهد شد.

در این پژوهش، داده‌های اولیه از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای از طریق فیش برداری از کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و استفاده از اینترنت به دست می‌آید.

ابزار گردآوری داده‌های میدانی و اصلی پژوهش در هر دو مرحله کیفی و کمی به ترتیب مصاحبه نیمه ساختاریافته (عمیق)، سپس پرسش‌نامه استاندارد محقق ساخته است.

پژوهش کیفی بر روش‌های تحلیلی استوار است، که در آن‌ها به درک عمیق پیچیدگی‌ها، جزئیات و بافت پدیده‌های مورد مطالعه تأکید می‌شود، و می‌کوشد تا رویدادی را شرح دهد (مارشال^۱ و گرچن^۲، ۱۳۷۷: ۵۷). داده‌های کیفی به ما کمک می‌کنند تا پدیده مورد مطالعه را کشف و شناسایی کنیم؛ سپس، با گردآوری داده‌های کمی رابطه بین اجزای این پدیده را تبیین کنیم. بنابراین، پژوهش کیفی به پرسش‌های چرا و چگونه پاسخ می‌دهد. بنابراین، در روش کیفی (استقرایی) ما به دنبال ارائه نظریه هستیم؛ زیرا، مطالعه کیفی می‌کوشد تا در هدف غایی خود یک نظریه تولید شده و یک الگوی تعمیمی را که به طور استقرایی از جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها حاصل آمده به دست آورد. از طرفی، نظریه قادر است توضیح دهد چگونه و چرا متغیرها به یکدیگر مرتبط هستند (کرسول^۳، ۱۳۹۱: ۲۲۷).

روش کمی روشی است که در آن رابطه علت و معلولی، خلاصه کردن پژوهش در متغیرها، فرضیات و پرسش‌های خاص، مقیاس‌ها، مشاهده و آزمایش نظریه‌ها به کار برده می‌شوند (کرسول، ۱۳۹۱: ۲۹). بنابراین، روش کمی به پرسش‌های چه کسی، کجا، چه مقدار و چه چیزی بین متغیرهای خاص پاسخ می‌دهد (Arpaci, Baloglu, Özteke Kozan, & Kesici, 2017: 7). بدین ترتیب، ما با روش کمی، ضمن آزمودن نظریه به دست آمده از تحلیل داده‌های مرحله «کیفی»، به دنبال آن هستیم تا بدانیم: چه کسانی بیشتر درگیر پدیده بی‌موبایل‌هراسی هستند؟ کجا این پدیده بیشتر است؟ چه چیزی‌هایی این پدیده را تشدید می‌کنند؟ و...

همان‌طور که اشاره شد، با توجه به اهداف و موضوع این پژوهش، از شیوه ترکیبی-ترتیبی (کیفی-کمی) استفاده می‌شود.

بنابراین، دست‌یابی به اهداف از طریق روش آمیخته و در دو مرحله است. در مرحله نخست به بررسی کیفی پدیده بی‌موبایل‌هراسی در میان دانشجویان می‌پردازیم و از گروه

1. Marshall

2. Gretchen

3. Creswell

متخصصان (فوکوس گروپ) می‌خواهیم تا علل و چگونگی این پدیده را برای ما بیان کنند. این کار با استفاده از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته (عمیق) صورت می‌گیرد. این نوع مصاحبه آزاد است و مصاحبه‌شونده با آزادی کامل تمام مطالب را به روش و زبانی که خود می‌پسندد بازگو می‌کند. در این نوع مصاحبه، پرسش‌ها از قبل طراحی شده‌اند و هدف کسب اطلاعات عمیق از مصاحبه‌شونده است. این روش با انعطاف‌پذیری به تنظیم پرسش‌ها بر اساس پاسخ‌های آزمودنی می‌پردازد. با جمع‌آوری داده‌ها در مرحله کیفی و تبیین و تفسیر آن (نوع داده‌ها) مؤلفه‌ها و پرسش‌های پرسش‌نامه (مرحله کمی) مشخص می‌شوند. بنابراین، یافته‌های حاصل از مرحله کیفی برای بررسی یک نظریه، پرسش پژوهشی یا فرضیه به کار می‌روند که اهداف و یافته‌ها را مورد مقایسه یا ارتباط قرار می‌دهد. سپس با تعیین متغیر (یا متغیرهای) مستقل و وابسته برای نمونه و جمعیت آماری، (دانشجویان ارشد و دکتری علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه آزاد تهران) که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند، داده‌های کمی جمع‌آوری می‌شوند و در مرحله توصیف آماری، ضمن بررسی نتایج داده‌های کیفی که مورد آزمون قرار می‌گیرند، وابستگی متغیرها نیز به صورت اعداد مورد سنجش قرار می‌گیرد. در این پژوهش، که از دو روش کیفی و کمی بهره می‌برد، ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها تحلیل آماری و متنی است.

در بخش روش کیفی، با ۲۰ نفر از استادان رشته مدیریت رسانه و علوم ارتباطات (که حداقل دارای دکتری علوم ارتباطات و پنج سال سابقه کاری در یک رسانه باشند) مصاحبه عمیق انجام شد.

در بخش روش کمی پژوهش، جامعه آماری مورد نظر شامل دانشجویان دانشگاه آزاد رشته علوم ارتباطات مقطع کارشناسی ارشد و دکتری چند واحد دانشگاهی و طیف جمعیت‌شناختی متنوع شهر تهران بود و نمونه آماری از طریق فرمول کوکران محاسبه شد. آلفای کرونباخ پرسش‌نامه بی‌موبایل‌هراسی ۰۶۳ است. طبق قواعد علم آمار، اگر قابلیت اعتماد پرسش‌نامه‌ای بالای ۰۷۰ درصد باشد، آن پرسش‌نامه پایاست و آماده توزیع در سطح جامعه آماری، نمونه‌گیری و پس از آن انجام تحلیل‌های آماری مورد نظر است. با کمی اغماض، می‌توان پایاب بودن پرسش‌نامه را پذیرفت.

در بخش روش کیفی، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق، پس از کدگذاری به شیوه تحلیل محتوا، بررسی و نتیجه‌گیری می‌شوند.

در مرحله روش کمی پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار SPSS انجام می‌شود و یافته‌های توصیفی و استنباطی با آزمون‌های پیرسون، رگرسیون و هم‌بستگی به دست می‌آیند.

یافته‌های پژوهش

نتایج تحلیل‌های حاصل از مصاحبه‌ها (بخش کیفی)

مشخصات عمومی مصاحبه‌شونده‌ها (استادان و نخبگان)

جامعه آماری مورد مطالعه در بخش کیفی استادان دانشگاه دارای سابقه تدریس و پژوهش در حوزه رسانه و علوم ارتباطات بودند که از این جامعه ۲۲ نمونه به روش گلوله برفی جهت انجام مصاحبه انتخاب شدند. در جدول ذیل مشخصات کلی مصاحبه‌شوندگان ارائه می‌شود.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه‌شونده‌ها

تعداد کل ۲۲ نفر	زن	مرد
	۵	۱۷
سطح تحصیلات	دکتری	بالتر از دکتری
	۲۰	۲
نوع تخصص علمی	حوزه علوم ارتباطات اجتماعی	حوزه رسانه
	۲۰	۱
سن	۴۰ تا ۵۰ سال	۵۰ تا ۶۰ سال
	۸	۱۰
سابقه کار	۲۰ سال	۲۰ تا ۳۰ سال
	۷	۱۲
وضعیت کاری	استادیار	رئیس دانشکده
	۱۲	۳
		استاد تمام
		۷

تحلیل داده‌بنیان مصاحبه‌ها

پس از انجام مصاحبه عمیق (در بخش کیفی) با ۲۲ نفر از استادان و نخبگان علوم ارتباطات، جامعه‌شناسی و مدیریت رسانه دارای تجارب و سوابق تدریس و پژوهش، تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده در سه مرحله کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) ارائه می‌شود.

الف) کدگذاری باز

با تحلیل داده‌های مصاحبه عمیق در مرحله «کدگذاری باز» ۷۰ کد کلیدی مرتبط با موضوع کارآمدسازی حرفه‌ای خبرگزاری به دست آمد که در جدول ذیل مشخص شده است:

جدول ۲. «کدگذاری باز» مفاهیم، پدیده بی‌موبایل‌هراسی

ردیف	کد	ردیف	کد
۱	ابعاد زندگی مجازی	۳۶	آموزش خودکنترلی
۲	ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای	۳۷	آموزش و تقویت خودآگاهی
۳	ویژگی‌های روانی و شخصیتی	۳۸	آموزش‌های عمومی - مردمی
۴	ابعاد خانوادگی	۳۹	بی‌موبایل‌هراسی و افزایش مشکلات روانی
۵	ابعاد فرهنگی	۴۰	بی‌موبایل‌هراسی ناشی از رفتار کارکردی
۶	ابعاد اجتماعی	۴۱	تقویت تعاملات اجتماعی
۷	ابعاد اقتصادی	۴۲	تقویت ریشه‌های فرهنگی
۸	ارتباطات انسانی	۴۳	تقویت رسانه‌ها و نهادهای مردمی
۹	ارتباطات فردی و میان فردی	۴۴	بازگشت به ارکان ناب فرهنگی
۱۰	اعتبار و منزلت اجتماعی	۴۵	تقویت بُعد سرگرمی در رسانه‌های سنتی (تلویزیون)
۱۱	اهمیت دادن به خود و داشتن خودآگاهی	۴۶	توسعه و تقویت دانش و عقلانیت
۱۲	توجه به حفظ ارزش‌های فرهنگی	۴۷	مدیریت مصرف و زمان در فضای مجازی موبایلی
۱۳	احترام به سنت‌ها	۴۸	آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم والدین و فرزندان
۱۴	داشتن فرهنگ مطالعه	۴۹	تقویت روابط خانوادگی
۱۵	داشتن نگرش مثبت و منفی	۵۰	رفع و حذف نگاه نظامی و امنیتی به فناوری ارتباطی
۱۶	جامعه‌پذیری فناوری	۵۱	جایگزینی کنترل فرهنگی به جای کنترل فیزیکی
۱۷	فرهنگ شفاهی و جمع‌گرا	۵۲	رفع فیلترینگ
۱۸	فرهنگ مکتوب و فردگرا	۵۳	تقویت سواد رسانه‌ای به جای فیلترینگ
۱۹	نسل مهاجر به فناوری	۵۴	مهارت‌افزایی رسانه‌ای دانشجویان و جوانان
۲۰	نسل متولد عصر فناوری	۵۵	ایجاد قوانین محدودیت استفاده از تلفن همراه در مراکز آموزشی
۲۱	زیرساخت‌های فناوری	۵۶	تقویت شناخت‌های معنوی و معرفتی افراد

آموزش خودساختگی در سطوح خرد و کلان	۵۷	مطرح شدن و خودنمایی در فضای مجازی	۲۲
تقویت ارتباطات آزاد و بدون سانسور در رسانه‌های رسمی	۵۸	هویت‌یابی در فضای مجازی	۲۳
فرهنگ‌سازی فناوری قبل از واردات	۵۹	ذوب و استحاله فرهنگی	۲۴
تقویت و توسعه سبک زندگی هدفمند	۶۰	جلوه‌های بصری و فنی فضای مجازی	۲۵
رویکردهای درونی موبایل‌هراسی	۶۱	ارتباطات سیاسی	۲۵
رویکردهای بیرونی بی‌موبایل‌هراسی	۶۲	فرهنگ اقتصادی	۲۶
رویکردهای مداخله‌ای بی‌موبایل‌هراسی	۶۲	فرهنگ مصرف‌گرایی	۲۷
علل وابستگی به فضای مجازی	۶۳	فاصله و شکاف نسلی	۲۸
سیاست‌گذاری شورای عالی فضای مجازی	۶۴	شخصیت تقلیدی	۲۹
اجرای قوانین شورا توسط نظام‌های آموزشی	۶۵	جنبه‌های رقابتی و مادی‌گرای استفاده از موبایل	۳۰
اجرای قوانین شورا توسط نهادهای رسانه‌ای	۶۶	آموزش‌های چندرسانه‌ای	۳۱
رفع خلأهای رسانه‌ای و خبری	۶۷	آموزش‌های جذاب و جایگزین غیرموبایلی	۳۲
شناخت عوارض و آفت‌شناسی بی‌موبایل‌هراسی	۶۸	تقویت ارتباطات رودررو	۳۳
توسعه نگاه ابزاری به تلفن همراه	۶۹	شفافیت در رسانه‌ها	۳۴
کاهش وابستگی‌های اجتماعی و شغلی به موبایل	۷۰	آموزش سواد رسانه‌ای	۳۵

استخراج شاخص‌های علل بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی از دیدگاه متخصصان (تعاریف و مفاهیم)

جدول ۳. احصاء اهم شاخص‌های گذگاری باز

ردیف	شاخص	تعاریف و مفاهیم
۱	مؤلفه‌های فردی بروز بی‌موبایل‌هراسی	مؤلفه‌های فردی طیف گسترده‌ای را شامل ویژگی‌های زمینه‌ای اعم از سن، جنسیت، تحصیلات و... تا شخصیت افسرده، داشتن مهارت و دانش. دربرمی‌گیرند.
۲	مؤلفه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بروز بی‌موبایل‌هراسی	مؤلفه‌های اجتماعی شامل: نقش مدرسه، دانشگاه و سایر محیط‌های اجتماعی، مؤلفه‌های فرهنگی شامل: نوع سبک زندگی، فرهنگ کتاب‌خوانی، فرهنگ غنی قومی و محلی، و... مؤلفه‌های اقتصادی شامل: میزان درآمد، هزینه‌های جاری، تجمل‌گرایی و...
۳	مؤلفه‌های علی و مداخله‌گر بروز بی‌موبایل‌هراسی	مؤلفه‌های علی و مداخله‌گر شامل: شرایط شغلی، محیطی و زیست‌بومی که فرد در آن زندگی می‌کند و فشارهای ناشی از آن به نگاه سطحی او به تلفن همراه منجر می‌شوند.
۴	نقش رسانه‌های سنتی در بروز بی‌موبایل‌هراسی	خلأ غنای رسانه‌ای در رسانه‌های رسمی و سنتی فرد را به سمت وابستگی به رسانه‌های نوین سوق می‌دهد.
۵	راهبرد قانون‌گذاری در برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی	راهبرد وحدت رویه در قانون‌گذاری از سوی متولی اصلی (شورای عالی فضای مجازی) و تعیین خط‌مشی، قوانین و سیاست مشخص برای تمام نهادهای مرتبط در زمینه ترویج استفاده بهینه از فضای مجازی موبایلی
۶	راهبرد آموزش مستمر و کاربردی	آموزش مداوم تمام افراد از پایه (خانواده) تا مقاطع عالی (دانشگاه) با محوریت تقویت سواد رسانه‌ای
۷	راهبرد الگوی مصرف رسانه‌ای	نهادینه‌کردن هدفمندی میزان زمان و نوع استفاده از ابزار رسانه‌ای (نرم‌افزارها و تلفن‌های هوشمند) در افراد از طریق نهادهای مردمی
۸	تقویت ارتباطات انسانی	ارتقا و ترویج ارتباطات فردی و میان‌فردی در جامعه
۹	کنترل و نظارت بر فناوری ارتباطی (وب ۲)	جایگزینی کنترل فرهنگی به جای کنترل فیزیکی و حاکمیتی در زمینه مضرات فناوری ارتباطی نوین / حذف نگاه امنیتی. نظامی به این پدیده (بی‌موبایل‌هراسی)
۱۰	نقش رسانه‌های نوین در برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی	بهترین ابزار برای کاهش بی‌موبایل‌هراسی آموزش از طریق محتوای مناسب و مفید در رسانه‌های فراگیر و نوین موبایلی به افراد است.
۱۱	پیامد برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی	رفع نگاه سطحی به تلفن همراه و نهادینه‌کردن نگرش ابزاری به آن و در پی آن، کاهش اضطراب و استرس و مشکلات روانی و افزایش اعتماد به نفس و امید از جمله نتایج برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی هستند.

ب) کدگذاری محوری

در مرحله کدگذاری محوری، بررسی هدفمند و دقیق تر داده‌ها به استخراج ۷۲ مفهوم، ۶ مقوله اصلی و ۱۹ مقوله فرعی منجر شد.

جدول ۴. مقولات و ابعاد پژوهش (کدگذاری محوری)

مفاهیم فراوانی	مفاهیم (کدهای مفهومی)	مقولات (مقولات فرعی)	ابعاد پژوهش (مقولات اصلی)
۲۲	نوع جنسیت در بروز این پدیده مؤثر است (در زنان بیشتر است).	ویژگی‌های زمینه‌ای	ابعاد فردی - خانوادگی
۲۰	سن در بروز این پدیده مؤثر است (در سنین پایین‌تر بیشتر است).		
۲۱	تحصیلات در بروز این پدیده مؤثر است (در تحصیل کرده‌ها کمتر است).		
۲۱	نوع شغل در بروز این پدیده مؤثر است (اشتغال بیشتر، بی‌موبایل‌هراسی بیشتر).		
۲۲	داشتن اختلالات روانی (افسردگی، اضطراب و استرس)	ویژگی‌های شخصیتی	
۲۰	فقدان خودآگاهی		
۱۴	فقدان ویژگی خودکنترلی و دیگرکنترلی		
۲۲	نداشتن اعتماد به نفس و تمایل به خودنمایی		
۲۰	ضعف ارتباطی و تعامل با خود و دیگران		
۱۲	داشتن نگرش منفی در مواجهه با موضوع‌ها و دیگران		
۲۰	اجتناب از جمع و منزوی بودن		
۲۰	داشتن احساس کمبود و بی‌ارزش بودن	نقش روابط خانوادگی	
۱۳	فقدان روابط سالم و مناسب بین اعضای خانواده		
۱۰	فاصله نسل‌ها در بین فرزندان و والدین		
۹	اضمحلال ارزش‌ها و احترام به والدین		
۱۲	تبدیل خانواده‌های سنتی به مدرن با حذف رویکرد پدرسالاری		

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی ... ۱

۲۲	تفکر و آگاهی در برابر تحلیل موضوعات	دانش و مهارت فردی	ابعاد فردی - خانوادگی
۲۱	داشتن دانش فنی و محتوایی استفاده از رسانه‌های نوین (وب ۲)		
۱۹	داشتن مهارت همدلی و مشارکت در جامعه		
۱۶	داشتن مهارت رفع نیازهای روزانه شخصی، شغلی یا تحصیلی به‌غیراز تلفن همراه		
۱۴	توانایی رفع نیازهای اطلاعاتی در کوتاه‌ترین زمان از طریق همه رسانه‌ها		
۲۰	داشتن مهارت سواد رسانه‌ای		
۲۰	داشتن مهارت ارتباطی فردی و میان فردی		
۲۰	ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی برابر با کاهش پدیده	مؤلفه‌های فرهنگی	ابعاد فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و سیاسی
۱۵	ارزش و احترام به فرهنگ‌های غنی سنتی		
۱۴	حفظ سنت صلّه رحم و ارتباطات رودررو در خانواده، فامیل و دوستان		
۱۷	تقویت ارزش‌های ریشه‌دار فرهنگی مانند احترام به بزرگ خانواده و ...		
۱۴	حفظ آداب و رسوم فرهنگی و انتقال آن به نسل جدید		
۹	تبدیل برند تلفن همراه به ارزش اجتماعی	مؤلفه‌های اجتماعی	
۱۰	فناوری محور شدن مراودات اجتماعی		
۲۰	نبود شرایط هویت‌یابی در اجتماع واقعی و تمایل به هویت‌یابی مجازی		
۲۲	تقلیل ارزش‌های اجتماعی از هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی به مادیات		
۱۸	جامعه‌پذیری افراطی فناوری		

۲۰	ترویج تجمل‌گرایی و استفاده از تلفن هوشمند گران قیمت	مؤلفه‌های اقتصادی	ابعاد فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و سیاسی
۱۲	ترویج الگوی مصرف‌گرایی (استفاده از چندین ابزار و تلفن همراه)		
۱۰	استفاده بیش از حد از ابزارهای جانبی تلفن همراه هوشمند به جای استفاده از محتوای مناسب		
۲۰	نبود شفافیت اطلاعاتی - خبری در رسانه‌های سنتی و رسمی	مؤلفه‌های سیاسی	
۱۱	استفاده سطحی رهبران و رجال سیاسی از تلفن همراه هوشمند		
۹	بیان اظهارنظرها و تعارضات سیاسی در فضای مجازی		
۱۵	فیلترینگ حساسیت‌ها را افزایش می‌دهد و استفاده از فضای مجازی را بیشتر می‌کند.	فیلترینگ فضای مجازی	
۲۰	فیلترینگ امنیت فضای مجازی را برای نوجوانان و جوانان افزایش می‌دهد.		
۱۶	فیلترینگ فضای مجازی شایعه‌پراکنی را افزایش می‌دهد.		
۱۸	سبک زندگی سالم برابر است با کاهش پدیده.	سبک زندگی	عوامل مداخله‌گر
۱۲	تعداد اپلیکیشن‌های موبایلی و وابستگی زیاد به فضای مجازی با پدیده رابطه دارد.		
۲۱	سبک زندگی هدفمند برابر است با کاهش پدیده.		
۱۳	استفاده از اپلیکیشن‌های ناامن و درز اطلاعات خصوصی	سهولت نشر اطلاعات و عدم امنیت حریم خصوصی	
۱۰	نبود نظارت بر ناقضان حریم خصوصی افراد در فضای مجازی		
۱۵	ضعف قانون در پیگرد و بازداشت هکرها		

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی ... ۱

۲۲	توانمندی افراد در استفاده مناسب از فضای مجازی با توجه به نیاز واقعی	ارتقای سواد رسانه‌ای	پیامدهای برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی
۱۶	توانمندی افراد در تحلیل صحیح محتوای فضای مجازی		
۱۳	مدیریت فناوری توسط افراد نه مدیریت افراد توسط فناوری		
۱۵	تبدیل نگاه سطحی به نگاه ابزاری در استفاده از تلفن همراه هوشمند		
۲۰	تقویت و قوام ارتباطات شخصی (خانوادگی)، کاری و دوستان	پایداری ارتباطات انسانی / افزایش سرمایه فرهنگی و اجتماعی	
۱۸	تقویت روابط میان فرهنگی اقوام		
۱۰	حفظ، وحدت و هم‌بستگی سرمایه اجتماعی و جلب مشارکت‌های اجتماعی توسط افراد جامعه در همه زمینه‌ها		
۱۴	تقویت نگرش مثبت در افراد	ارتقای سلامت روانی و ذهنی افراد جامعه	
۱۷	افزایش احساس خوب و مفید بودن		
۲۰	گرایش به مشغولیت و سرگرمی‌های مفید مانند ورزش کردن و ارتباط با طبیعت		
۱۴	رفع تمام علائم و جنبه‌های اعتیاد فناوریانه، ابزارهراسی و بی‌ابزارهراسی		
۲۰	نقش مثبت رادیو و تلویزیون در صورت بازنگری در محتوا، با جذابیت و سرگرم‌کنندگی بیشتر، افزایش می‌یابد.	رادیو و تلویزیون	عوامل و نقش رسانه‌ها در برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی
۲۲	نقش مطبوعات غیرمستقیم و خنثی است.	مطبوعات	
۲۲	نقش رسانه‌های نوین در کاهش پدیده بسیار مؤثر است.	رسانه‌های نوین	

۲۰	متولی اصلی سیاست‌گذار و قانون‌گذار در این زمینه شورای عالی فضای مجازی است.	متولیان سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و اجرا	راهبردهای برون‌رفت از بی‌موبایل‌هراسی
۱۸	متولی اجرای قوانین نهادهای مردمی و مدنی باشند.		
۲۰	آموزش‌ها (آموزش سواد رسانه‌ای) از خانواده تا دانشگاه و در نهادهای آموزشی اجرا شود.		
۱۹	نهادهای فرهنگی در کنار نظام آموزشی قوانین شورای عالی فضای مجازی را نهادینه کنند.		
۱۸	وضع قوانین شفاف در زمینه توسعه، نظارت و مدیریت فضای مجازی موبایلی		
۲۱	همگراشدن روزافزون رسانه‌های سنتی با فضای مجازی		
۱۹	کنترل فضای مجازی از طریق نهادهای مدنی نه نهادهای امنیتی	کنترل	
۱۸	کنترل فضای مجازی باید دغدغه فرهنگی باشد نه دغدغه حاکمیتی.		
۱۷	رفع فیلترینگ کلی فضای مجازی و جایگزینی فیلترینگ محدود (متناسب با سن و...)		
۱۷	آموزش خودکنترلی به اعضای خانواده جایگزین برنامه‌های کنترلی عمومی و کلی شود.		

بدین ترتیب، جمع‌بندی یافته‌ها و نتایج به‌دست‌آمده در مرحله کدگذاری محوری نشان داد مصاحبه‌شوندگان ۴ مقوله اصلی (ابعاد کلیدی بحث) را از عوامل اصلی مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان برشمردند که به شرح ذیل‌اند:

عوامل فردی و خانوادگی مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی: جمع‌بندی نظرها نشان می‌دهد عمده صاحب‌نظران، با فراوانی ۲۲ نفر، ویژگی‌های زمینه‌ای، شخصیتی، روابط خانوادگی، دانش و مهارت‌های فردی را در ذیل این عامل اصلی در شکل‌گیری و افزایش بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی مؤثر برشمردند.

عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی: این

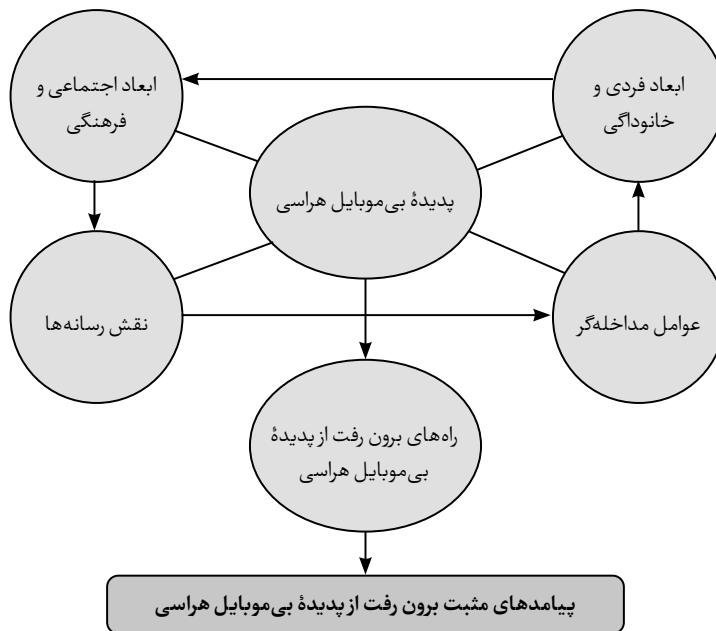
عوامل هم از نظر صاحب نظران دارای بیشترین تأثیر با فراوانی ۲۲ نفر بود که در مؤلفه‌های «فرهنگی»، «اجتماعی»، «اقتصادی» و «سیاسی» تقسیم‌بندی می‌شود. عوامل مداخله‌گر مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی: در این بخش بر زیرمقوله‌های «فیلترینگ فضای مجازی»، «سبک زندگی» و «سهولت نشر اطلاعات و عدم امنیت حریم خصوصی» تأکید شد.

نقش رسانه‌ها در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی: صاحب نظران رسانه‌ها را به دو دسته سنتی و جدید تقسیم‌بندی کردند که شامل رادیو و تلویزیون، مطبوعات و رسانه‌های نوین می‌شود.

ج) کدگذاری انتخابی

پس از مرحله کدگذاری محوری و انتخاب طبقات اصلی بر اساس مدل پارادایم، گام نهایی کدگذاری انتخابی به منظور ربط دادن طبقات به یکدیگر به این شکل ارائه می‌شود:

شکل ۱. مدل حاصل از نتایج تحلیل داده‌های کیفی

نتایج تحلیل‌های حاصل از پیمایش (بخش کمی)

پس از آنکه، با استفاده از متغیرها و شاخص‌های استخراج شده از بخش کیفی، پرسش‌نامه محقق‌ساخته، استاندارد، ساده و روان همسو با اهداف پژوهش طراحی شد، داده‌های جمع‌آوری شده به وسیله این پرسش‌نامه (موردتأیید استادان) مورد تجزیه و تحلیل قرار

گرفتند، به طوری که ابتدا فراوانی‌های مربوط به پرسش‌های عمومی پرسش‌نامه مورد بررسی، تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. در بخش دوم، پرسش‌هایی در مورد شاخص‌های کارآمدسازی حرفه‌ای خبرگزاری بررسی شدند.

جامعه آماری پژوهش در بخش کمی دانشجویان در حال تحصیل دانشکده‌های علوم ارتباطات و مدیریت رسانه دانشگاه آزاد تهران هستند که تعدادشان ۸۵۹ نفر است. کل نمونه مورد مطالعه در بخش کمی برابر با ۲۶۵ نفر است که با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد.

جدول ۵. دانشجویان در حال تحصیل دانشکده‌های علوم ارتباطات و مدیریت رسانه دانشگاه آزاد تهران

نام واحد و دانشکده‌های دانشگاه آزاد اسلامی تهران	علوم ارتباطات (ارشد)	مدیریت رسانه (ارشد)	علوم ارتباطات اجتماعی (دکتری)	مدیریت رسانه (دکتری)
دانشجویان دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات	۱۰۰	-----	۲۰	۷۹
دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران شمال	۸۲	-----	۳۳	---
دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران شرق	۳۴	۲۲	۴۰	----
دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران غرب	۶۸	۴۳	----	---
دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز	۱۰۰	۸۱	۱۰۵	۵۲

جدول ۶. توزیع فراوانی متغیر سن

سن	فراوانی هر طبقه	درصد فراوانی داده‌های هر طبقه	درصد تجمعی
۲۰ تا ۳۰ سال	۴۶	۱۷/۴	۱۷/۴
۳۰ تا ۴۰ سال	۱۰۴	۳۹/۲	۵۶/۶
۴۰ تا ۵۰ سال	۹۳	۳۵/۱	۹۱/۷
۵۰ سال به بالا	۲۲	۸/۳	۱۰۰
جمع کل	۲۶۵	۱۰۰	

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی ... ۱

جدول ۷. توزیع فراوانی متغیر جنسیت پاسخ‌دهندگان

جنسیت	فراوانی هر طبقه	درصد فراوانی داده‌های هر طبقه	درصد تجمعی
زن	۱۲۹	۴۸/۷	۴۸/۷
مرد	۱۳۶	۵۱/۳	۱۰۰
جمع کل	۲۶۵	۱۰۰	

جدول ۸. نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنف

میانگین	انحراف معیار	مقدار آماره	سطح معناداری
۳/۲۶	۰/۳۶۱	۱/۰۵۲	۰/۲۱۹

مقایسه و ارتباط ویژگی فردی و شغلی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان

فرض ۱: سن با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۹. آنالیز واریانس سن با بروز بی‌موبایل‌هراسی

سطح معنی‌داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	بین گروه‌ها
۰/۸۲۳	۰/۳۰۴	۰/۳۴۹	۳	۱/۰۴۷	بین گروه‌ها
		۱/۱۴۹	۲۵۹	۲۹۷/۵۵۳	درون گروه‌ها
			۲۶۲	۲۹۸/۶۰۱	جمع

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان و سن آن‌ها از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می‌شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش‌نامه و سطح معنی‌داری جدول ۹، بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان مستقل از سن است. به عبارت دیگر، برای همه گروه‌های سنی بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان یکسان است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی‌شود.

فرض ۲: جنسیت با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۰. آزمون نمونه‌های مستقل

	آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		آزمون T برای برابری میانگین‌ها						
	آماره F	Sig	آماره t	درجه آزادی	Sig ^۲ طرفه	میانگین اختلاف‌ها	انحراف استاندارد اختلاف‌ها	فاصله اطمینان %۹۵ برای اختلاف‌ها	
								حد بالا	حد پایین
فرض برابری بودن واریانس‌ها	۰/۶۲۸	۰/۴۲۹	۱/۰۵۱	۲۶۳	۰/۲۹۴	۰/۱۳۸	۰/۱۳۱	-۰/۱۲۰	۰/۳۹۶
فرض برابری نبودن واریانس‌ها			۱/۰۴۹	۲۶۰/۶۳	۰/۲۹۵	۰/۱۳۸	۰/۱۳۱	-۰/۱۲۱	۰/۳۹۶

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان و جنسیت آن‌ها از آزمون T دونمونه‌ای مستقل استفاده می‌شود. با توجه به آزمون T روی اطلاعات پرسش‌نامه و سطح معنی‌داری جدول ۱۰، بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان مستقل از جنسیت است. به عبارت دیگر، برای مردان و زنان بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان یکسان است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی‌شود.

فرض ۳: سطح تحصیلات با بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۱. نتایج آزمون T سطح تحصیلات با بروز بی‌موبایل‌های هراسی

	آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		آزمون T برای برابری میانگین‌ها						
	آماره F	Sig	آماره t	درجه آزادی	Sig ^۲ طرفه	میانگین اختلاف‌ها	انحراف استاندارد اختلاف‌ها	فاصله اطمینان %۹۵ برای اختلاف‌ها	
								حد بالا	حد پایین
فرض برابری بودن واریانس‌ها	۲/۵۴۵	۰/۱۱۲	-۲/۱	۲۴۲	۰/۲۱۵	-۰/۲۲۰	۰/۱۷۷	-۰/۵۶۸	۰/۱۲۸
فرض برابری نبودن واریانس‌ها			-۴/۱	۷۸/۷۳	۰/۱۵۵	-۰/۲۲۰	۰/۱۵۳	-۰/۵۲۵	۰/۰۸۵

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان و سطح تحصیلات آن‌ها از آزمون T دونمونه‌ای مستقل استفاده می‌شود. با توجه به آزمون T روی اطلاعات پرسش‌نامه و سطح معنی‌داری جدول ۱۱، بروز بی‌موبایل‌های هراسی در بین دانشجویان مستقل از سطح تحصیلات است. به عبارت دیگر، برای دارندگان مدرک تحصیلی دکتری و کارشناسی ارشد

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی ...

بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان یکسان است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی‌شود.
فرض ۴: میزان مخارج شخصی ماهانه با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۲. آنالیز واریانس میزان مخارج شخصی ماهانه با بروز بی‌موبایل‌هراسی

سطح معنی‌داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات
۰/۴۰۲	۰/۹۱۵	۱/۰۴۳	۲	۲/۰۸۶
		۱/۱۴۰	۲۶۲	۲۹۸/۵۷۸
			۲۶۴	۳۰۰/۶۶۴

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان و میزان مخارج شخصی ماهانه آن‌ها از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می‌شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش‌نامه و سطح معنی‌داری جدول ۱۲، بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان مستقل از میزان مخارج شخصی ماهانه است. به عبارت دیگر، برای دانشجویان با درآمدهای متفاوت بروز بی‌موبایل‌هراسی یکسان است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی‌شود.
فرض ۵: اشتغال هم‌زمان با تحصیل با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۳. نتایج آزمون T، اشتغال هم‌زمان با تحصیل با بروز بی‌موبایل‌هراسی

آزمون نمونه‌های مستقل									
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف‌ها	آزمون T برای برابری میانگین‌ها								
	آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		آزمون T						حد بالا
	آماره F	Sig	آماره t	درجه آزادی	Sig ۲ طرفه	میانگین اختلاف‌ها	انحراف استاندارد اختلاف‌ها	حد پایین	
۰/۲۴۵	۰/۴۳۳	۰/۱۷۲	-۰/۰۹۴	۰/۵۸۶	۲۶۲	-۰/۵۵			
۰/۲۶۱	۰/۴۴۹	۰/۱۷۸	-۰/۰۹۴	۰/۵۹۸	۶۵/۳۸	-۰/۵۳			

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان و اشتغال هم‌زمان با تحصیل از آزمون T دونمونه‌ای مستقل استفاده می‌شود. با توجه به آزمون T روی اطلاعات

پرسش نامه و سطح معنی داری جدول ۱۳، بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان مستقل از اشتغال هم زمان با تحصیل است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی شود.

فرض ۶: وضعیت تأهل با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۴. آنالیز واریانس وضعیت تأهل با بروز بی موبایل هراسی

سطح معنی داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات
۰/۳۵۲	۱/۰۵۰	۱/۱۹۵	۲	۲/۳۹۰
		۱/۱۳۸	۲۶۲	۲۹۸/۲۷۴
			۲۶۴	۳۰۰/۶۶۴
				جمع

برای بررسی رابطه بین بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان و وضعیت تأهل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش نامه و سطح معنی داری جدول ۱۴، بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان مستقل از وضعیت تأهل آن هاست. به عبارت دیگر، برای دانشجویان مجرد، متأهل و سایر وضعیت ها بروز بی موبایل هراسی یکسان است. بنابراین، فرضیه تأیید نمی شود.

فرض ۷: مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۵. آنالیز واریانس مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز با بروز بی موبایل هراسی

سطح معنی داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات
۰/۰۰۷	۴/۹۸۹	۵/۵۱۵	۲	۱۱/۰۲۹
		۱/۱۰۵	۲۶۲	۲۸۹/۶۳۵
			۲۶۴	۳۰۰/۶۶۴
				جمع

برای بررسی رابطه بین بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان و مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش نامه و سطح معنی داری جدول ۱۵، بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان مستقل از مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز آن ها نیست. برای پیدا کردن منشأ اختلاف ها از آزمون توکی^۱ استفاده می شود.

1. Tukey HSD

تحلیل نگرش صاحب نظران علوم ارتباطات اجتماعی درباره عوامل مؤثر بر بی‌موبایل‌هراسی ... ۱

جدول ۱۶. آنالیز واریانس چندگانه مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز با بروز بی‌موبایل‌هراسی

مقایسات چندگانه						
Tukey HSD						
(I) مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز	(J) مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز	میانگین اختلاف‌ها (I-J)	خطای استاندارد	Sig.	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف‌ها	
					حد بالا	حد پایین
۱ - ۳ ساعت	۳ - ۵ ساعت	-۰/۲۹۴	۰/۱۶۴	۰/۱۷۱	-۰/۶۸	۰/۰۹
	بیش از ۵ ساعت	*-۰/۴۶۷	۰/۱۵۰	۰/۰۰۶	-۰/۸۲	-۰/۱۱
۳ - ۵ ساعت	۱ - ۳ ساعت	۰/۲۹۴	۰/۱۶۴	۰/۱۷۱	-۰/۰۹	۰/۶۸
	بیش از ۵ ساعت	-۰/۱۷۲	۰/۱۷۰	۰/۵۶۸	-۰/۵۷	۰/۲۳
بیش از ۵ ساعت	۱ - ۳ ساعت	*-۰/۴۶۷	۰/۱۵۰	۰/۰۰۶	۰/۱۱	۰/۸۲
	۳ - ۵ ساعت	۰/۱۷۲	۰/۱۷۰	۰/۵۶۸	-۰/۲۳	۰/۵۷

*. آزمون در سطح ۵٪ معنی دار است.

بی‌موبایل‌هراسی دانشجویانی که در طول روز بیش از ۵ ساعت از تلفن همراه خود استفاده می‌کنند از دانشجویانی که ۱ تا ۳ ساعت در طول روز از تلفن همراه خود استفاده می‌کنند بیشتر است و با دانشجویانی که ۳ تا ۵ ساعت در طول روز از تلفن همراه خود استفاده می‌کنند برابر است. بنابراین، فرضیه تأیید می‌شود.

فرض ۸: تعداد اپلیکیشن‌ها در تلفن همراه با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۷. آنالیز واریانس تعداد اپلیکیشن‌ها در تلفن همراه با بروز بی‌موبایل‌هراسی

سطح معنی داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	بین گروه‌ها
۰/۲۰۴	۱/۴۹۴	۱/۶۸۹	۴	۶/۷۵۴	بین گروه‌ها
		۱/۱۳۰	۲۶۰	۲۹۳/۹۱۰	درون گروه‌ها
			۲۶۴	۳۰۰/۶۶۴	جمع

برای بررسی رابطه بین بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان و تعداد اپلیکیشن‌ها در تلفن همراه از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می‌شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش‌نامه و سطح معنی داری جدول ۱۷، بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان مستقل از تعداد اپلیکیشن‌ها در تلفن همراه است. به عبارت دیگر، تعداد اپلیکیشن‌های تلفن همراه بر بروز بی‌موبایل‌هراسی مؤثر نیست. بنابراین، فرضیه تأیید نمی‌شود.

فرض ۹: تعداد ابزارهای هوشمند با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

جدول ۱۸. آنالیز واریانس تعداد ابزارهای هوشمند با بروز بی موبایل هراسی

سطح معنی داری	آماره	مجموع مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات
۰/۲۶۲	۱/۳۴۰	۱/۵۲۰	۳	۴/۵۵۹
		۱/۱۳۵	۲۶۱	۲۹۶/۱۰۵
			۲۶۴	۳۰۰/۶۶۴
				جمع

برای بررسی رابطه بین بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان و تعداد ابزارهای هوشمند از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می شود. با توجه به آزمون تحلیل واریانس روی اطلاعات پرسش نامه و سطح معنی داری جدول ۱۸، بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان مستقل از تعداد اپلیکیشن ها در تلفن همراه است. به عبارت دیگر، تعداد ابزارهای هوشمند بر بروز بی موبایل هراسی مؤثر نیست. بنابراین، فرضیه تأیید نمی شود.

مقایسه و ارتباط متغیرهای مستقل (عوامل فردی، اجتماعی، مداخله گر و رسانه ها) با بروز بی موبایل هراسی (عامل وابسته) در بین دانشجویان

فرضیه ها

فرض ۱. عدم خودآگاهی و اضطراب با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۲. عدم اعتماد به نفس با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۳. ارتباطات میان فردی با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۴. مشارکت اجتماعی با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۵. خودنمایی با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۶. سواد رسانه ای با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۷. وابستگی به تلفن همراه هوشمند و فضای مجازی با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۸. صمیمیت و همفکری بین اعضای خانواده با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

فرض ۹. احترام به بزرگ ترها با بروز بی موبایل هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.

- فرض ۱۰. کتاب‌خوانی. عامل فرهنگی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۱. ارتباطات خانوادگی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۲. فیلترینگ و سانسور با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۳. عوامل سیاسی. اخبار سیاسی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۴. ورزش با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۵. طبیعت‌گردی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۶. نظم و هدفمندی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۷. عدم شفافیت رسانه‌های سنتی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۸. دانش و مهارت استفاده از ابزار ارتباطی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۱۹. مهارت دیگرکنترلی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۰. نقش ارتباطات عاطفی و ارتباط با دوستان با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۱. احترام به ارزش‌های فرهنگی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۲. هویت‌یابی مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۳. ضعف قانون و فقدان امنیت فضای مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۴. نقش ضریب نفوذ و اعتبار فضای مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد.
- فرض ۲۵. مهارت خودکنترلی با بروز بی‌موبایل‌هراسی در بین دانشجویان رابطه معناداری دارد. چنانچه سطح معنی‌داری کمتر از میزان $0/05$ ($P < 0/05$) باشد، رابطه تأیید می‌شود و شدت آن برابر با میزان ضریب هم‌بستگی خواهد بود. مثبت بودن ضریب هم‌بستگی بیانگر رابطه مستقیم، و منفی بودن آن بیانگر رابطه عکس است.

جدول ۱۹. نتایج آزمون فرضیات ارتباط متغیرهای مستقل (عوامل فردی، اجتماعی، مداخله‌گر و رسانه‌ها) با بروز بی‌موبایل‌هراسی (عامل وابسته) در بین دانشجویان

شماره فرضیه	نوع رابطه	ضریب هم‌بستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه
۱	عدم خودآگاهی و اضطراب با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۱۶۱	۰/۰۰۹	تأیید
۲	عدم اعتماد به نفس با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۱۲۴	۰/۰۴۸	تأیید
۳	ارتباطات میان فردی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۱۸	۰/۷۶۸	عدم تأیید
۴	مشارکت اجتماعی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۷۰	۰/۲۶۰	عدم تأیید
۵	خودنمایی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۲۱۳	< ۰/۰۰۱	تأیید
۶	سواد رسانه‌ای با بروز بی‌موبایل‌هراسی	-۰/۲۳۶	< ۰/۰۰۱	تأیید
۷	وابستگی به تلفن همراه هوشمند و فضای مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۳۵۴	< ۰/۰۰۱	تأیید
۸	صمیمیت و همفکری بین اعضای خانواده با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۲۴	۰/۷۰۱	عدم تأیید
۹	احترام به بزرگ‌ترها با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۸۰	۰/۱۹۵	عدم تأیید
۱۰	کتاب‌خوانی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	-۰/۳۵۶	< ۰/۰۰۱	تأیید
۱۱	ارتباطات خانوادگی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۷۱	۰/۲۴۷	عدم تأیید
۱۲	فیلترینگ و سانسور با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۳۶	۰/۵۵۶	عدم تأیید
۱۳	عوامل سیاسی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۱۱۵	۰/۰۶۳	عدم تأیید
۱۴	ورزش با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۲۳	۰/۷۰۷	عدم تأیید
۱۵	طبیعت‌گردی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	-۰/۲۷۳	< ۰/۰۰۱	تأیید
۱۶	نظم و هدفمندی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۹۵	۰/۱۲۱	عدم تأیید
۱۷	عدم شفافیت رسانه‌های سنتی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۵۸	۰/۳۵۰	عدم تأیید
۱۸	دانش و مهارت استفاده از ابزار ارتباطی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۲۱	۰/۷۳۸	عدم تأیید
۱۹	مهارت دیگرکنترلی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۱۱۱	۰/۰۷۱	عدم تأیید
۲۰	نقش ارتباطات عاطفی و ارتباط با دوستان با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۵۷	۰/۳۵۳	عدم تأیید
۲۱	احترام به ارزش‌های فرهنگی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۹۰	۰/۱۴۴	عدم تأیید
۲۲	هویت‌یابی مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۳۲۶	< ۰/۰۰۱	تأیید
۲۳	ضعف قانون و فقدان امنیت فضای مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۱۰۶	۰/۰۸۵	عدم تأیید
۲۴	نقش ضریب نفوذ و اعتبار فضای مجازی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	۰/۰۸۹	۰/۱۵۱	عدم تأیید
۲۵	مهارت خودکنترلی با بروز بی‌موبایل‌هراسی	-۰/۴۰۱	< ۰/۰۰۱	تأیید

بحث و نتیجه‌گیری

نفوذ زیاد و استفاده افراطی از ابزارهای ارتباطی نوین چالش‌هایی همچون پدیده بی‌موبایل‌هراسی را موجب شده است. این پژوهش با هدف شناسایی عوامل بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی برای استفاده برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران انجام شده است. ما در این پژوهش برای حل این مسئله و رسیدن به اهداف پژوهش از رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) استفاده کرده‌ایم. براین اساس، در بخش کیفی با ۲۲ نفر از استادان و نخبگان دارای سوابق تدریس و پژوهش در حوزه رسانه، علوم ارتباطات اجتماعی و جامعه‌شناسی ارتباطات مصاحبه عمیق انجام شد. تحلیل داده‌بنیان داده‌های بخش کیفی به استخراج ۷۲ مفهوم، ۶ مقوله اصلی و ۱۹ مقوله فرعی منجر شد، که بیشترین تأکید بر چهار مؤلفه اصلی عوامل فردی و خانوادگی؛ عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مؤثر در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی؛ عوامل مداخله‌گر؛ و نقش رسانه‌ها در بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی بود. در مرحله دوم پژوهش، برای سنجش یافته‌های بخش کیفی (چهار عامل بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی)، از رویکرد کمی و روش پیمایش استفاده شده است. بدین ترتیب، پرسش‌نامه ایبا با ۴۰ پرسش در اختیار ۲۶۵ نفر از دانشجویان به‌عنوان فضای نمونه قرار داده شد. پس از انجام آزمون‌ها، ارتباطی میان بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی با ویژگی‌های سن، جنسیت، سطح تحصیلات، میزان مخارج شخصی ماهانه، اشتغال هم‌زمان با تحصیل، وضعیت تأهل، تعداد اپلیکیشن‌ها در تلفن همراه و تعداد ابزارهای هوشمند یافت نشد و تنها در مورد ویژگی مدت زمان استفاده از تلفن همراه در طول روز این ارتباط تأیید شد. همچنین، در بخش مربوط به ارتباط متغیرهای مستقل (عوامل فردی، اجتماعی، مداخله‌گر و رسانه‌ها) با بروز بی‌موبایل‌هراسی، پس از آزمون فرضیات، وجود رابطه میان عوامل عدم خودآگاهی و اضطراب، عدم اعتماد به نفس، خودنمایی، سواد رسانه‌ای، وابستگی به تلفن همراه هوشمند و فضای مجازی، کتاب‌خوانی، مهارت و خودکنترلی با بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی تأیید شد. همچنین، رابطه‌ای میان بروز پدیده بی‌موبایل‌هراسی با عوامل ارتباطات میان‌فردی، مشارکت اجتماعی، صمیمیت و همفکری، احترام به بزرگ‌ترها، ارتباطات خانوادگی، فیلترینگ و سانسور، عوامل سیاسی، ورزش، طبیعت‌گردی، عدم شفافیت رسانه‌های سنتی، دانش و مهارت استفاده از ابزار ارتباطی، مهارت دیگرکنترلی، نقش ارتباطات عاطفی و ارتباط با دوستان، احترام به ارزش‌های فرهنگی، ضعف قانون و فقدان امنیت فضای مجازی، نقش ضریب نفوذ و اعتبار فضای مجازی مشاهده نشد.

منابع و مأخذ

- اسکندری، حسین (۱۳۹۱). نظریه و عمل رسانه‌های آموزشی در عصر دیجیتال. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- اکبری، فاطمه، علی محمدرضایی و محمدآقا دلوریور (۱۳۹۸). رابطه نوموفوبیا با درگیری شناختی و عاملیت یادگیرنده‌های کاربر گوشی هوشمند. سومین کنفرانس ملی روان‌شناسی تربیتی شناختی، تهران ۱۱ اردیبهشت، بازیابی شده در: <https://civilica.com/doc/973149.Tehran>
- بابایی، علی، سکینه حسینی، حسن سرابندی و نسرين خلیقی (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش گروهی مهارت‌های زندگی بر بلوغ اجتماعی. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت، شرکت اندیشه‌سازان مبتکر جوان.
- حمیدی، فاطمه و فروزان الیاسی (۱۳۹۸). اختلالات روان‌پزشکی همبود و عوامل روان‌شناختی مرتبط با نوموفوبیا. نهمین کنگره ملی روان‌پزشکی کودک و نوجوان با تأکید بر آسیب‌شناسی روانی - اجتماعی در نوجوانی، بازیابی شده در: <https://civilica.com/doc/996568.Tehran>
- دانسی، مارسل (۱۳۸۷). نشانه‌شناسی رسانه‌ها. ترجمه گودرز میرانی و بهزاد دوران. تهران: چاپار.
- عسکری، سعید و علی دلور و علی اکبر فرهنگی (۱۳۹۶). «بررسی رابطه میان الگوی مصرف موبایل و احساس بی‌موبایل‌هراسی در میان کاربران تلفن همراه کلان‌شهر تهران». فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، شماره ۴: ۱۹۷-۲۲۴.
- کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). طرح پژوهش: رویکردهای کیفی، کتبی و ترکیبی. ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای‌طوسی. تهران: جهاد دانشگاهی (دانشگاه علامه طباطبایی).
- مارشال، کاترین و راس من گرچن (۱۳۷۷). روش پژوهش کیفی. ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- معین، محمد (۱۳۸۸). فرهنگ فارسی معین ۶ جلدی. تهران: امیرکبیر.
- میمنت‌آبادی، قباد و سمیه تاجیک اسماعیلی (۱۴۰۰). «رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با تحول هویت زبانی و فرهنگی در استان کردستان». فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ ارتباطات، شماره ۲۲: ۱۸۳.۲۱۲.
- Ainsworth, M. D. S. (1969). 'Object relationships, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship'. *Child Development*, 40: 969-1026.
- Arpaci, I., Baloğlu, M., Özteke Kozan, H. İ., & Kesici, Ş. (2017). 'Individual Differences in the Relationship Between Attachment and Nomophobia Among College Students: The Mediating Role of Mindfulness'. *Journal of Medical Internet Research*, 19(12), e404.
- Bond, E. (2010). 'Managing mobile relationships'. *Childhood*, 17(4), 514-529.

- Celik, B. (2011). 'Cellular telephony in Turkey: A technology of self-produced modernity'. **European Journal of Cultural Studies**, 14(2), 147-161.
- Gezgin, D. M., Cakir, O., & Yildirim, S. (2018). 'The Relationship between Levels of Nomophobia Prevalence and Internet Addiction among High School Students: the factors influencing Nomophobia'. **International Journal of Research in Education and Science**, 4(1), 215-225.
- Hall, H. K., & Kerr, A.W. (1997). 'Motivational antecedents of precompetitive anxiety in youth sport'. **The Sport Psychologist**, 11, 24-42.
- Kelley, F.L. (2007). **Face-Time: The Construction of Identity on Facebook**. London: Wadsworth.
- Lin, C.Y., Griffiths, M. D., & Pakpour, A.H. (2018). 'Psychometric evaluation of Persian Nomophobia Questionnaire: Differential item functioning and measurement invariance across gender'. **Journal of Behavioral Addictions**, 7(1), 100-108.
- Mendoza, J. S., Pody, B. C., Lee, S., Kim, M., & McDonough, I. M. (2018). 'The effect of cellphones on attention and learning: The influences of time, distraction, and nomophobia'. **Computers in Human Behavior**, 86, 52-60.
- Mowday, R.T., Steers, R.M., Porter, L.W. (1979). 'The measurement of organizational commitment'. **Journal of Vocational Behavior**, 14(2), 224-247.
- Öz, H., & Tortop, H.S. (2018). 'Investigation of university students' nomophobia levels between personality types'. **Electronic journal of new media**, 2(3), 146-159.
- Soderstrom, S. (2011). 'Staying safe while on the move exploring differences in disabled and non-disabled young people's perceptions of the mobile phone's significance in daily life'. **Young**, 19(1), 91-109.
- Wajcman, J., Bittman, M. & Brown, J.E. (2008). 'Families without borders: Mobile phones, connectedness and work-home division'. **Journal of Sociology**, 42(4), 635-652.
- Wei, R., & Hwei Lo, V. (2006). 'Staying connected while on the move cellphone use and social connectedness'. **New Media & Society**, 8(1), 53-72.
- Witt, L.A. (1998). 'Enhancing organizational goal congruence: A solution to organizational politics'. **Journal of Applied Psychology**, 83, 666-674.

